

ТРУД И СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ

СОЦИАЛНО- ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

Програми и платформи – липсващите
социално-икономически теми

Николай Драганов, Мирена Филипова
Март 2021

България е рекордьор по неравенство в Европейския съюз, но в предизборните платформи на основните политически формации не могат да бъдат открити сериозни доказателства, че бъдещите законодатели разпознават проблема и ще се борят за неговото решаване.

Въпреки последователните и категорични констатации на Европейската комисия относно ограничените прераспределителни ефекти на българската данъчно-осигурителна система, политиците вероятно ще продължат да залагат на настоящия порочен модел.

Теми като насилието над жени, сигурността на работното място, правото на стачка, проблемите пред сдружаването, търговията с оръжия и други напълно отсъстват от програмите на партиите, които вероятно ще диктуват дневния ред.

ТРУД И СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ

СОЦИАЛНО- ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

Програми и платформи – липсващите
социално-икономически теми

„Барикада“ е колектив от журналисти и анализатори, поддържащ онлайн портали на български, английски и румънски език. Изданията съществуват от 2016-та година и са съсредоточени върху новини, анализи и критика на властващия в последните десетилетия модел за пълно подчиняване на обществата на пропазарните политики, разкъсването на социалната тъкан и последствията от философията на егоизма и индивидуализма. Разчитайки на широка палитра от автори в център-лявото поле, „Барикада“ поставя в основата на своята работа проблемите с неравномерното разпределение на ползите от глобализацията и губещите от нея, изострените социални конфликти, посегателствата върху социалните и човешки права, нуждата от всеобщо, достъпно и качествено здравеопазване и образование, застрашително растящите неравенства по света и др.

Съдържание

	ВЪВЕДЕНИЕ	2
1.	НЕГЛИЖИРАНИ И ЛИПСВАЩИ ТЕМИ: НЕРАВЕНСТВО, ПРЕРАЗПРЕДЕЛЕНИЕ, СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА	3
2.	КАКВО (НЕ) ПРЕДЛАГАТ ПАРТИИТЕ?	6
3.	ЗАБРАВЕНАТА ТЕМА – НАСИЛИЕТО НАД ЖЕНИ	9
4.	НАПЪЛНО ОТСЪСТВАЩИ ТЕМИ – ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ, СИНДИКАЛИЗЪМ И СТАЧКИ, ТЪРГОВИЯ С ОРЪЖИЯ И ДРУГИ	10
	Списък на фигури.....	12

ВЪВЕДЕНИЕ

Предстоящите избори през април 2021 година имат един съществен отличителен белег спрямо всички досега – те се провеждат в условията на най-голямата световна пандемия в последните 100 години, отнела живота на стотици хиляди хора по целия свят и променила този на милиони. До голяма степен поради тази причина, предизборната кампания се оценява от редица политолози и експерти като една от най-слабите в последните три десетилетия. И макар ролята на COVID-19 да е безспорна в това отношение, пандемията не е единственото обяснение. Подобни тенденции се забелязват на поредица избори в България още преди светът да се сблъска с вируса.

Един от най-тежките пороци на българския политически живот е липсата на реален дебат и аргументиран сблъсък на различни политически възгледи. Вместо това, предизборните кампании в България са силно съсредоточени върху междуличностни скандали и върху преди всичко емоционална, а не идеологическа поляризация. С твърде малко изключения, битката обичайно се води не през разговор за бъдещето, а през взаимни обвинения относно миналото, а аргументацията на опозицията е сведена до критики какво не е направено или как да не се прави, а не се дават решения и алтернативни политики.

В такава среда предизборните платформи и конкретните механизми за постигането на една или друга цел са се превърнали отдавна в скучна подробност, с която все по-често партиите дори не си

правят труда да се ангажират сериозно. Мнозинството от избирателите не търси подробни програми, а избира емоционално и субективно – до голяма степен благодарение и на факта, че самите политици не отделят особено внимание на този „детайл“, а още по-малко могат да се похвалят със стриктно следване на програмите си, когато такива все пак са разработени преди изборите.

Кампанията за парламентарните избори на 4 април 2021 г. не прави изключение. Според прогнозите на пет основни социологически агенции¹ в страната към началото на предизборната кампания – шест партии или коалиции изглеждат като сигурни участници в 45-то Народно събрание, а още една формация е близо до прескачане на бариерата от 4%. Социолозите прогнозируют, че ГЕРБ, БСП, ДПС, „Има такъв народ“, „Демократична България“ и „Исправи се! Мутри въл!“ почти сигурно ще бъдат част от следващия парламент, а на ръба остава ВМРО. Показателно е, че най-голямата партия ГЕРБ, сочена за фаворит за спечелване на най-много гласове, публикува своята предизборна програма чак на 16 март – 2 седмици преди датата на изборите. От своя страна ДПС, които от години са незаобиколим фактор в българския парламент, публикуват единствено „програмна декларация“, в която съвсем накратко се обсъжда „програмата“ им, но самата тя не може да бъде открита никъде. Тези два примера, макар и най-ярки, за съжаление далеч не изчерпват всичко, което може да бъде казано относно отношението на партиите към предизборните им платформи и програми.

¹ <https://baricada.org/2021/03/04/kampaniya-socioloji/>

1

НЕГЛИЖИРАНИ И ЛИПСВАЩИ ТЕМИ: НЕРАВЕНСТВО, ПРЕРАЗПРЕДЕЛЕНИЕ, СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА

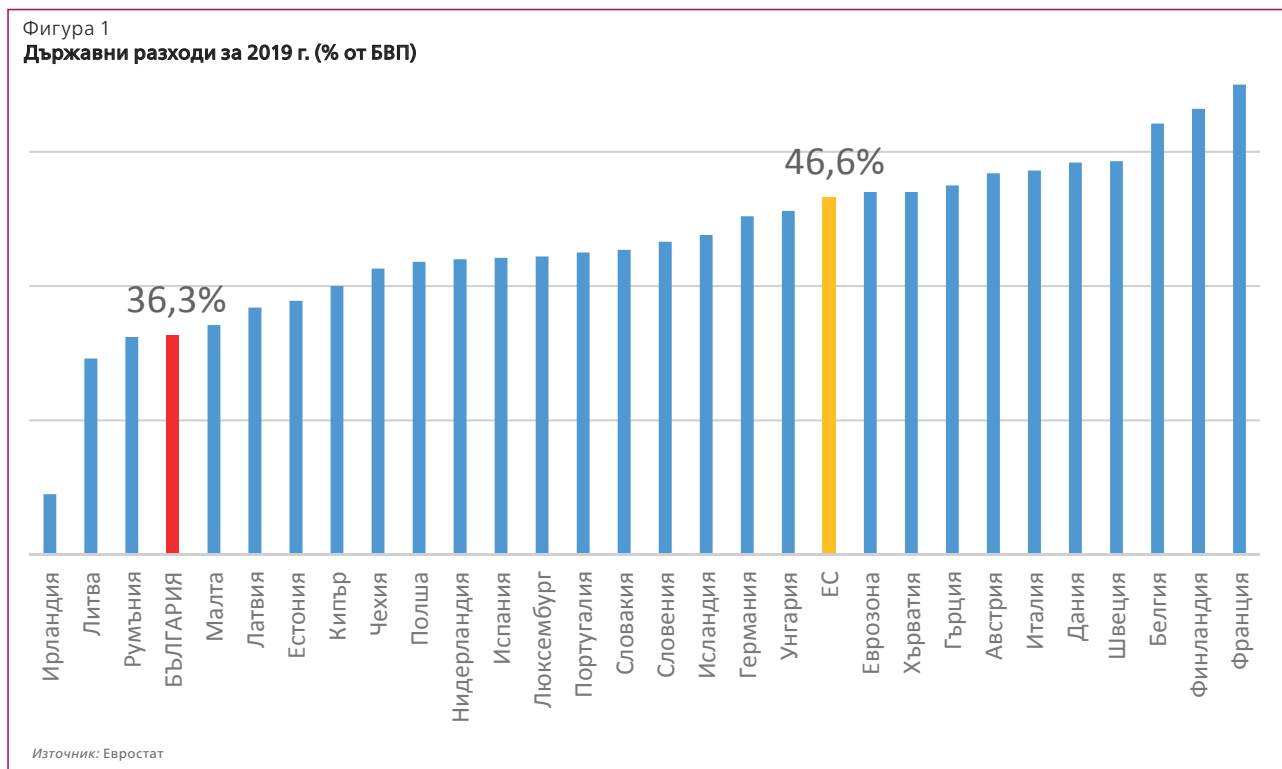
Според редица социално-икономически показатели, които Европейската статистическа служба (Евростат) следи, България неоспоримо може да бъде определена като най-бедната държава в Европейския съюз. Страната ни е рекордьор по **неравенство**, с най-ниските минимални възнаграждения и в челните места по отношение на процент от населението, който живее в материални лишения, в риск от бедност, в невъзможност да отоплява дома си адекватно, да посреща извънредни нужди, да си плаща битовите сметки и т.н. В допълнение, от години Европейската комисия критикува в своите доклади ефективността на българската данъчно-осигурителна система, като посочва, че нейната практическа регресивност наточава в по-голяма степен нискодоходните групи и не насърчава преразпределението, през което би следвало да се решават проблемите с бедността и неравенството.

През 2018-та година докладът на Европейската комисия по повод Европейския семействено отчете, че между 2012 и 2016 г. разликата между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от българите се увеличава от 6.2 до 7.9 пъти, с което страната ни става най-неравната в ЕС. Като причина за това бяха посочени **„ниските разходи за социална закрила, които отчасти се дължат на ниското ниво на данъчни приходи и на липсата на прогресивност на данъчната система“**. В резултат **„социалните трансфери имат много ограничено въздействие върху намаляването на бедността и неравенство-**

то“, което води до трайно високи нива на бедност и неравенство. По-лошото е, че излизането от тази ситуация е силно затруднено в резултат от т.нар. неравенство във възможностите – в образованието, здравеопазването и достъпа до качествени жилищни условия. Докладът посочва, че то **„е сред най-високите в ЕС, поради което успехът в живота зависи до голяма степен от постиженията на родителите“**. Комисията повтори констатациите си и година по-късно, през 2019-та, като отново отчете: **„Влиянието на данъците и обезщетенията за намаляване на бедността и неравенството е значително по-слабо спрямо средното за ЕС равнище. Това отразява ниското равнище на социалните разходи, неравномерната наличност на социални услуги на територията на страната и **ограничените преразпределителни ефекти** на системата за данъчно облагане. Ограничени са възможностите на българската система за данъчно облагане и обезщетения да намалява неравенствата и да насърчава политики за намаляване на бедността, която е най-сериозната в ЕС“**. А през 2020-та година ЕК директно посочи, че българската данъчна система **„действително е регресивна и най-голямата тежест от ДДФЛ и социалноосигурителните вноски пада върху лицата с ниски доходи“**.

Регресивността на българската данъчно-осигурителна система и връзката между наличието на максимален осигурителен доход и неравенството беше подробно изследвана от икономиста Даниела Пенкова в скоросен доклад².

2 <https://solidbul.eu/%d0%b2%d0%bb%d0%b8%d1%8f%d0%bd%d0%b8%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d0%bc%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%8f-%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%b3%d1%83%d1%80%d0%b8%d1%82%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd/>

По данни на Евростат³ за 2019-та година – последната, за която Европейската статистическа служба предлага пълноценно сравнение, България преразпределя през бюджета 36,3% от БВП при средно за ЕС над 10 процентни пункта повече – 46,7%, като над половината от тази разлика се дължи на разходите за социална закрила – 11,5% от БВП средно за България при 19,3% средно за ЕС. При БВП на страната ни за същата година от около 119 милиарда лева, това означава, че ако България преразпределяше поне толкова, колкото средно го правят страните от съюза, трябваше да разполага с още около 12 милиарда лева за насочване и финансиране на различни системи и най-вече онези, насочени към социална закрила. Вместо това, с минимални изключения, основните политически формации у нас яростно се надпреварват да обещават още по-ниски нива на преразпределение.

Очевидно е, че България преразпределя значително по-малко от най-богатите страни в Европа. Вероятно това се дължи на допускането, че хората у нас имат по-малка нужда от средства за социална защита, здраве, образование или обществени услуги, отколкото например гражданите на Белгия, Финландия и Франция, чиито страни преразпределят над 50% от създаденото богатство.

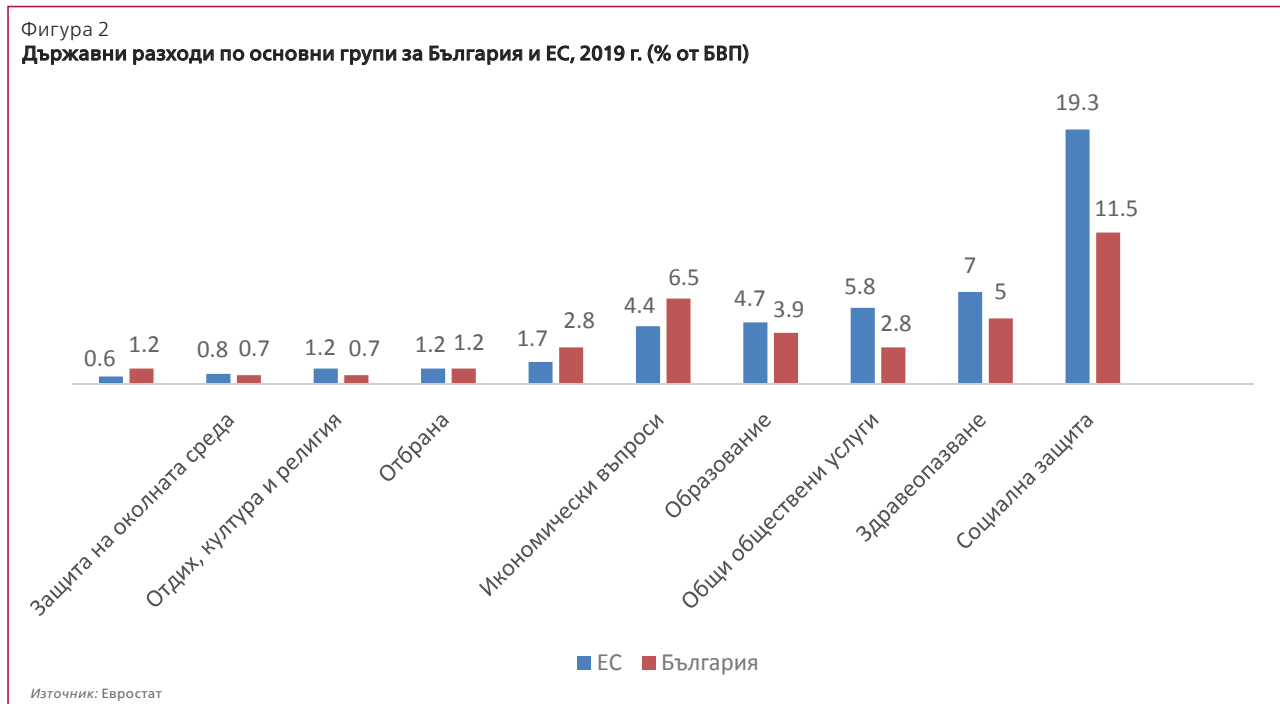
Нещо повече – регресивната данъчна система, ниските преки данъци и високите косвени такива

означават, че цената за издръжката на публичните разходи се плаща предимно върху потреблението и по този начин се стоварва най-вече върху онази част от населението, която харчи всичките си пари за стоки – т.е. огромното мнозинство от наемните работници и пенсионерите.

Докато България събира данъци приоритетно от най-бедните, тя подпомага едрия бизнес чрез облекчения и компенсации – обещания за такива изобилстват в програмите на всички партии и на тези избори. Дали поне остава достатъчно, за да може държавата да изпълнява социалните си ангажменти? Ако погледнем перото “социална защита”, ще видим, че България заделя относително малко средства по него – 11,5% от БВП срещу над 19 средно за ЕС.

От тях 8,4% са за пенсии при 10,5% средно за ЕС, което означава, че дори по този показател страната ни да се доближи до средните нива, то други разходи за социална защита практически липсват. Най-шокиращи са разликите при обезщетенията за безработица, за които държавите в ЕС отделят цели 1,3% от БВП, докато България отделя нищожните 0,4%. През миналата година, във връзка с пандемията, след дългогодишно настояване на синдикатите, размерът на минималните обезщетения беше скромно завишен, но тепърва ще става ясно доколко и дали изобщо това е довело до качествено изменение при сравнението със средните нива в ЕС, тъй като и други държави предприеха редица мерки, често много по-смели.

³ <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/cofog/>

Обществените средства за здраве също са далеч под нивата в ЕС (5% в България срещу 7% в ЕС, което при българският БВП за съответната година означава над 2 млрд. лева повече), а недостигът се компенсира от джоба на пациентите. У нас е много модерно да се говори за морал в политиката, но само на някакво метафизично ниво и никога за това как държавата пълни хазната си с данъци върху най-бедните, но после им отказва здравна грижа, ако не могат да си доплатят.

Затова пък страната ни е сред лидерите в харченето за „икономически дейности“, най-вече защото заделя почти двойно спрямо средното ниво в ЕС за транспорт (3,4% от БВП при 2% за съюза). При това положение човек би очаквал Българските държавни железници поне да не са постоянно изправени пред заплаха от фалит. Но положението е точно обратното, защото големите публични инвестиции са насочени приоритетно към автомобилния транспорт с изключение на няколко ремонта на най-натоварените жп линии и строителството на столното метро.

България е сред лидерите в ЕС по разходи за полиция – 1,4% от БВП при средно 0,9% за общността. Най-малко за поддържане на обществения ред отделят скандинавските страни, които обаче харчат много повече за социална защита, здраве и образование. Наглед логично, ако пестиш от тези разходи, ще трябва да си развържеш кесията за полиция. Съответно, съдилищата също ще са

доста заети. България е лидер тук с 0,7% от БВП разходи при едва 0,3% средно за ЕС.

В България рядко се говори за политика на преразпределение в контекста на подобряване на жизнените условия на мнозинството от населението. Политиците често изтъкват, че са увеличили разходите за една или друга социална функция на държавата, доколкото им позволява наличния държавен бюджет, т.е. почти никак. Дебати върху преразпределението обаче се блокират от допускането, че ниските преки данъци са почти свещени за България.

Разглеждането на средствата в съотношение към БВП дава обективен ориентир за последиците от сегашната данъчна система, но и за дисбалансите в начините на разпределение. Например, у нас почти никой политик не говори за това колко процента от богатството, създавано всяка година в обществото, трябва да отива за здраве, образование или социална защита, но когато наскоро беше актуалната за разходите за отбрана, почти всички политически формации твърдо защитаваха тезата, че България трябва да увеличи военните си разходи до 2% от БВП – което се и случи в годината, в която закупихме самолетите F-16.

Това е и една от големите теми, които напълно отсъстват и в настоящата предизборна кампания – дали искаме да живеем в държава, която харчи приоритетно за военна техника, за да се хареса на съюзниците си и която харчи за ред и сигурност, докато пести от социална защита.

2

КАКВО (НЕ) ПРЕДЛАГАТ ПАРТИИТЕ?

Цитираните по-горе критики на Европейската комисия към българския данъчно-осигурителен модел като цяло не трогват пет от шестте формации, които имат най-голям шанс да получат представителство в следващия парламент. Както посочва и бившият вицепремиер Ивайло Калфин в своя доклад „Нов обществен договор“⁴ от миналата година, сегашната бюджетна политика е основана на ниско преразпределяне на доход през публичните финанси и съответно на по-скромни публични услуги и около този подход има широк консенсус.

Преглед на предизборната платформа⁵ на ГЕРБ показва, че управляващата партия няма никакво намерение да ревизира своята данъчна политика, въпреки тези остри, категорични и последователните критики от страна на ЕК. Нещо повече – в програмата си Бойко Борисов и неговите експерти демонстрират, че се гордеят с ниските нива на преразпределение и липсата на прогресивност, критикувани от ЕК. Като отчитат с положителна конотация, че „България и сега е държавата с едно от най-ниските преразпределения през бюджет“, те обещаваат, че „ще се борят за запазване на плоския данък за физическите лица и на всички ставки на преките данъци“. За ГЕРБ въпросът за повишаване на процента на преразпределение спрямо БВП, който – по собствените им думи – е сред най-ниските в ЕС, не стои на дневен ред.

В рамките на всичките 130 страници от програмата на ГЕРБ, думата „неравенство“ е спомената точно един път – само за да бъде коментирано, че според техни политически опоненти, проблемът с неравенството може да се реши през премахване на плоския данък, след което следва горещитираното несъгласие на ГЕРБ с подобен подход и обещание настоящият данъчен модел да бъде продължен. На базата на предизборната платформа

на ГЕРБ може да бъде констатирано, че партията на Бойко Борисов няма никакво намерение да води борба с неравенството – negliжирайки напълно констатациите на Европейската комисия.

ГЕРБ не предвижда и ревизия на регресивността на българската данъчно-осигурителна система, констатирана от ЕК – заради наличието на максимален осигурителен праг и заради високата тежест на косвени данъци, които натоварват предимно нискодоходните групи. В програмата им не е заложено нито премахване или поне повишаване на максималния осигурителен праг, нито намаляване или поне диференциране на ставките на ДДС.

Словосъчетанието „социална закрила“ също е споменато един-единствен път в програмата им – без конкретика в увода, където се обещава витиеватото „справедливо разпределение на богатата чрез висока заетост, ефективна система за социална закрила и ниска данъчна тежест“ – обещания, които видно и от констатациите на ЕК, практически си противоречат, особено в страна с дълбоко социално разслоение и огромен процент от населението, живеещо в бедност. Показателно е, че раздел „Социална политика“ на партията започва почти поетично с обещанието „Ефективна помощ навсякъде, където е необходима“, а следващото изречение проникновено гласи: „Социалната политика е за хората“. Веднага след това, обаче, ГЕРБ говори не за механизми за социална закрила, жизнено необходими в най-бедната и неравна страна в ЕС, а например за „повишаването на конкурентоспособността на българите“, „интелигентна дигитализация“ и „цифрова трансформация на пазара на труда“. Подобно и на други политически формации, ГЕРБ също виждат измъкването от бедността на стотици хиляди работещи единствено през захващането им със собствен бизнес, видно от обещанието за „развитие на предприемачеството“. Да стават предприемачи тепърва ще бъдат насърчавани и хората в близка до пенсионна възраст, обещава ГЕРБ: „Подкрепа на сребърната икономика (55+) – стимули за работодатели и лица в пенсионна или предпенсионна възраст за редовна или алтернативна гъвкава заетост, предприема-

4 https://bulgaria.fes.de/fileadmin/user_upload/documents/publications/Nov_obshtestven_dogovor_WEB_BG.pdf

5 <http://gerb.bg/files/useruploads/-%D0%93%D0%95%D0%A0%D0%91.pdf>

чество, обучения по дигитални умения и др.". Все пак в раздел „Подкрепа за семействата и децата“, успоредно с многократното повтаряне на термина „гъвкава заетост“ – евфемизъм за несигурност на работното място – партията на Бойко Борисов си позволява и някои обещания като „създаване на подкрепяща среда за предотвратяването на отпадането от образователната система“ чрез „разширяване на инструментите за работата на образователните медиатори, включително чрез нови технологии“. За хората с увреждания ГЕРБ обещава да изгради „нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа и съпътстващи специализирани и консултативни социални услуги“. А по отношение на „бездомни хора в кризисна ситуация, пострадали от насилие или жертви на трафик“ се предвиждат усилия към включването им в пазара на труда чрез „разработване на мерки за трудова интеграция чрез разширяване на програмите за субсидирана заетост и стимулиране на работодателите“.

В програмата на БСП думата неравенство се споменава четири пъти, два от които на сравнително важни места, като смекчаването им е изведено като основна цел в раздел „Икономика“ и като метод за постигане на други цели в раздел „Фискална политика“. Липсва обаче изричен раздел, посветен на борбата с този проблем, въпреки че в публичните си изяви понякога представители на партията го извеждат като ключов.

Партията не засяга изрично въпроса с преразпределението, а по-скоро говори за „повишаване ефикасността на публичните разходи“, разчитано най-вече през призмата на борбата с корупцията. Не е предложена визия за реформа на преразпределителната роля на държава, като в това отношение програмата на БСП остава до голяма степен „на повърхността“ на проблемите. Не се предлага и повишаване или премахване на максималния осигурителен доход, въпреки че през годините парламентарната група на БСП е внасяла подобни законопроекти при разглеждането на бюджетите на държавата.

Партията е единствената от шестте, които според социолозите са почти сигурни участници в парламента, която предлага премахване на плоския данъчен модел върху доходите на физическите лица, както и намаляване на някои ставки на ДДС. БСП прави сериозни обещания по отношение семействата с деца и предлага пакет от финансова подкрепа, както и преизчисление на всички пенсии спрямо средния осигурителен доход за 2017-та година, но не обсъжда друг вид социална закрила, която да касае семейства без деца.

Освен ГЕРБ, за запазване на плоския данъчен модел се обявяват още ДПС, „Има такъв народ“,

„Демократична България“ и „Изправи се! Мутри вън“. Последните три от тях все пак предвиждат в програмите си поне въвеждане на необлагаем минимум, какъвто под една или друга форма действа във всички останали 26 държави от ЕС, за разлика от България.

В програмната декларация⁶ на ДПС думата „неравенство“ не се споменава нито веднъж, а анализът върху минималистичната им програмна декларация и по всички останали въпроси е изключително затруднен поради скромния по обем текст и предимно общите приказки, от които е изграден. Логично, не откриваме и думите „переразпределение“, нито повдигане на въпроса за данъците. Все пак за ДПС се знае, че партията е последователен и категоричен защитник на настоящия данъчен модел.

В програмата⁷ на „Има такъв народ“ икономическото неравенството е споменато на два пъти – в секторите „Икономика“ и „Финанси“. В първия случай прави впечатление, че според експертите на „Има такъв народ“, неравенството ще бъде преодоляно като нискодоходните групи се захванат с бизнес, като от партията обещават в тази връзка „създаване на справедлив достъп до базови ресурси за стартиране на бизнес и премахване на административните тежести“. Във втория се посочва, че за справяне с неравенството е необходимо „ефективно и прозрачно управление на публичните разходи след реформа в тяхната структурата“. Не се предвижда повишаване или премахване на максималния осигурителен праг.

Любопитен е случаят с „Демократична България“⁸, които в раздел „Финанси“ на своята програма, на въпроса „Как се представя България в сектора в сравнение с други държави“, констатира: „По данни на Евростат българските пенсионни и социални трансфери допринасят много малко за намаляване на подоходното неравенство“. По-надолу в същия раздел не се откриват мерки, насочени конкретно към намаляване на неравенството, нито тази дума може да бъде открита повече някъде другаде в програмата на коалицията. Формацията е категорична по отношение на преразпределението, с което като цяло се отговаря и на въпроса относно мнението им за критиките на ЕК: „Демократична България“ се стреми държавните разходи да бъдат до една трета от Брутният вътрешен продукт – или иначе казано, десетки милиарди левове по-малко спрямо онова, което преразпределят мнозинството от европейските

⁶ <https://www.dps.bg/izbori-2021/programa.html>

⁷ <https://pp-itn.bg/programa/>

⁸ <https://demokrati.bg/parlamentarni-izbori-2021/programa/>

държави и дори още по-малко от настоящия процент преразпределение.

В раздел „Социална политика“ „Демократична България“ развива своята теза и признава, че според нея „социалните трансфери помагат краткосрочно, но имат много ограничено въздействие върху трайното намаляване на бедността и неравенството и не решават дългосрочно този проблем“.

Партията е категоричен защитник на плоския данък, но все пак си струва да бъде отбелязано, че дясно-центристката формация предвижда въвеждането на скромен необлагаем минимум от 500 лв. месечно. Не се обсъжда повишаване или премахване на максималния осигурителен праг. Предпазливо партията обещава не да промени закона, а „да разгледа възможността“ да се отмени ДДС върху бебешки храни и някои други стоки. Програмата не обещава инвестиции в държавни детски градини и ясли, но за сметка на това се предвиждат „дотации на таксите за частна детска ясла или градина, когато децата на се приети в държавна“. Формацията все пак предвижда и мерки като „механизми за поемане от НЗОК на лечението и инвитро процедурите за всички семейства с репродуктивни проблеми, допълнителна подкрепа за извънкласни занимания и спорт под формата на ваучери“ и други.

Коалицията не крие, че предлага силно либертариански подход по отношение на социалните услуги: „Невъзможността на държавата да се справи с нарастващите нужди от социални услуги за все по-голям дял от населението е причина за бурно развитие на предприятията от социалната икономика, които са много успешна алтернатива на държавните услуги“. И предлагат „аутсорсването“ на социална защита от държавата към частни структури, при това чрез „финансови стимули и кредитиране и чрез подобряване на условията и средата за социалното предприемачество“. „Демократична България“ обещава да „реформира ролята на държавата от доставчик към възложител на социални услуги“.

Откровено дясно-либертариански са и обещанията на коалицията по отношение на работещите хора, които не присъстват като обект в тяхната програма, за сметка на предприемачите и бизнесмените: „Демократична България“ ще обърне трудовата политика към малкия и средния бизнес (...).

Ще приемем нов Кодекс на труда, отчитащ нуждите на бизнеса и работещите от уредба на трудовите отношения, адекватна за времето, в което живеем. Ще насърчим гъвкавите форми на заетост като почасовата работа, работата от вкъщи, плаващото работно време и временната заетост“, обещава от коалицията между „Да, България“, ДСБ и „Зелено движение“, ставайки поредните, които настояват за допълнително „огъвкавяване“ на условията за труд.

Нито веднъж думата „неравенство“ не се споменава в програмата⁹ на „Исправи се! Мутри вън!“. По отношение на данъците, в своите „политически цели“ те посочват, че ще се борят за „облекчаване на данъчната тежест за гражданите и бизнеса“, а куриозно първата точка от раздела с обяснение как това ще се случи гласи дословно: „Запазване на съществуващия данъчен модел“. Следващите точки, противно на първата, все пак показват, че се предвиждат промени, а не запазване на същия модел – например въвеждането на необлагаем минимум, равен на размера на минималната работна заплата, намаляване на ставката на едноличните търговци и някои други промени, касаещи косвените данъци и корпоративното облагане (повишаване на прага за регистрация по ДДС, нулева ставка на корпоративния данък върху реинвестирана в България печалба и други). Коалицията около Мая Манолова и „Отровното трио“ не засяга изобщо в своята програма и темата за преразпределението. Не предвиждат и промяна по отношение на максималния осигурителен праг и не коментират регресивността на данъчно-осигурителната система. По отношение на социалната закрила, формацията е от тези, които все пак маркират намерение за определени политики: „създаване на система за ваучери за услуги с фокус децата и най-уязвимите“, „насочване на социалните помощи към постигане на по-ефективна демографска политика“ и „справедливо подпомагане на хората с увреждания“.

В обобщение, от програмите на основните шест формации можем да направим извода, че мнозинството от тях или не разпознават проблема с голямото икономическо неравенство и произтичащите от това социални разслоения в България като съществен, или не предлагат достатъчно ефективни мерки за неговото преодоляване – такива, каквито Европейската комисия и редица други експерти и институции многократно отбелязват като възможни и необходими.

⁹ <https://izpravise.bg/programa-2021-2025/>

3

ЗАБРАВЕНАТА ТЕМА – НАСИЛИЕТО НАД ЖЕНИ

Една от забравените теми в предизборните платформи на основните политически формации е тази за насилието над жените. Покрай истерията с Истанбулската конвенция и последвалото решение на Конституционния съд, почти всички партии гарантираха, че ще бъдат взети сериозни законодателни мерки по отношение на този проблем отвъд самата конвенция. В програмите им преди парламентарните избори обаче, този проблем е сериозно negliжиран, въпреки че пандемията го изостри на много места по света, включително в България.

В програмата на ГЕРБ, в раздел „Противодействие на конвенционалната престъпност“, е отделено точно едно изречение, чрез което партията обещава: *„взаимодействие на институциите, ангажирани с превенция и противодействие на домашното насилие“*, без да става ясно с каква цел, в каква посока и за какво конкретно ще си взаимодействат.

В програмата на БСП също не се споменават жените като отделна група – на практика думата не е използвана нито веднъж в програмата им. Думата „насилие“ също не присъства, както и „равенство“.

И в текстовете, качени на сайта на „Има такъв народ“, няма нито дума за превенция на домашното

насилие спрямо жени, равенство на половете и т.н., а същото важи и за ДПС – в краткия текст, качен на сайта на Движението, няма формулировки, подсказващи за ангажираност към проблемите на жените или посочващи като проблем домашното насилие.

В програмата на „Демократична България“ има точно едно изречение за домашното насилие, чрез което формацията се обявява за *„разширяване периметъра на действие и търсене на максимално експертно и финансово обезпечаване за работа по програми с жертви на престъпления, домашно насилие и наркотици и други“*.

Единствено в програмата на „Изправи се! Мутри вън!“ има констатация на проблема с домашното насилие, но в самите мерки, предлагани от тях няма нищо конкретно по темата. Все пак е редно да се отчете, че единствено в тази програма е засегната и темата за равенство на половете: *„Постигането на реална равнопоставеност между жените и мъжете чрез създаване на гаранции в сферата на законодателството, институциите и механизмите. В обществото ни има нарастваща дискриминация по полов признак спрямо жените по отношение на професионалното ориентиране, професионалната реализация и заплащането на труда“*.

4

НАПЪЛНО ОТСЪСТВАЩИ ТЕМИ – ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ, СИНДИКАЛИЗЪМ И СТАЧКИ, ТЪРГОВИЯ С ОРЪЖИЯ И ДРУГИ

Заслужава си да бъдат маркирани още няколко липсващи в програмите теми. На първо място това е проблемът с големия брой **фатални трудови злополуки** в България, по които страната ни е сред лидерите в ЕС¹⁰ и всяка седмица губи по двама души, които загиват в опит да изкарват честно своята прехрана. Този проблем изобщо не присъства в нито една от програмите на основните шест формации, които най-вероятно ще формират състава на следващия парламент и в тази връзка не можем да очакваме положителни промени в тази насока, а оттам и в черната статистика.

Трудно подобряване на ситуацията може да се очаква и в резултат на засилване на синдикалната дейност в България, поне доколкото тя зависи от законовата уредба, касаещи синдикализма – още една липсваща тема. Не се предвижда никакво насърчаване на колективните трудови договори или **синдикализацията** изобщо, не присъстват никакви обещания за политики, свързани с уреждане на правото на стачка, където българското законодателство страда от сериозни дефицити спрямо други европейски държави. Този факт си заслужава да бъде отбелязан най-вече по отношение на опозиционните към днешна дата партии, които имаха сериозни претенции към синдикалните конфедерации по време на летните протести, но не са заложили в програмите си промени, които да позволяват правото на „национална стачка“, каквато в момента не е възможна. Вместо това, програмите им са наситени с обещания и отстъпки към работодателите, а работниците почти не съществуват като субект. Не се предвиждат и образователни промени, свързани с по-добро **познаване на трудовите права** от страна на бъдещите поколения, като изглежда продължава да се презюмира, че е възможно всички те да станат предприемачи и бизнесмени, а не работници и служители.

Една единствена формация („Изправи се! Мутри вълн!“) споменава в своята програма необходимостта от повишаване на законовата ставка за полагане на **нощен труд**, макар да не предлага конкретен размер на увеличението.

Отвъд проблемите на работното място, тема „табу“ за българските партии продължава да остава въпросът с **търговията с оръжия** и в чии ръце попадат те, както и продължаващите от години военни мисии в **Афганистан**, които протичат при липса на всякаква критичност относно смисъла и резултатите от тях. Пандемията и „войната“ с COVID-19 измести на заден план реалните горещи войни, които продължават да се водят в редица територии по света, а въпреки пряката роля и отношение на България към някои от тях, от повече от едно десетилетие в страната ни по тези въпроси практически се е възцарило радио мълчание. То почти не беше нарушено дори по време на тежките бежански кризи, включително идващи от региони, в които страната ни поддържа военен контингент от години, без да е ясно с каква ефективност и резултати. Политическото внимание не събудиха и поредица разследвания¹¹ за начина, по който българско оръжие попада в ръцете на терористични организации.

Излишно е да се отбелязва, че от управленските програми на партиите напълно отсъства по-дългосрочна визия или поне дебат относно състоянието на глобалната икономическа и политическа система, въпреки че все повече икономисти, политолози, социолози и философи по целия свят повдигат въпроса, който можем да сведем най-общо до **„бъдещето на капитализма“**. Подобни фундаментални глобални теми, особено в контекста на уроците, научени от пандемията от COVID-19, поне съдейки от техните програми, не са обект на интерес от основните български политически формации.

¹⁰ <https://baricada.org/2020/04/28/eurostat-safe-at-work/>

¹¹ <https://balkaninsight.com/2015/12/21/voenni-pecalbi-blgarsko-or-zie-dop-lnitelno-razpalva-konfliktite-v-blizkijaz-iztok-12-16-2015/?lang=bg>

- *България е рекордьор по неравенство в Европейския съюз, но в предизборните платформи на основните политически формации не могат да бъдат открити сериозни доказателства, че бъдещите законодатели разпознават проблема и ще се борят за неговото решаване.*
- *Въпреки последователните и категорични констатации на Европейската комисия относно ограничените преразпределителни ефекти на българската данъчно-осигурителна система, политиките вероятно ще продължат да залагат на настоящия порочен модел.*
- *Теми като насилието над жени, сигурността на работното място, правото на стачка, проблемите пред сдружаването, търговията с оръжия и други напълно отсъстват от програмите на партиите, които вероятно ще диктуват дневния ред.*

СПИСЪК НА ФИГУРИ

- 4   Фигура 1
      Държавни разходи за 2019 г. (% от БВП)

- 5   Фигура 2
      **Държавни разходи по основни групи за България и ЕС,
      2019 г. (% от БВП)**

ЗА АВТОРИТЕ

Николай Драганов е журналист и анализатор с опит в редица електронни медии в България. Интересите му са му сферата на политиката, икономиката, борбата с бедността и неравенствата. Завършил е социология и маркетинг. Съавтор на документалния филм „Невидимите хора“, автор на редица анализи по социално-икономически теми, участник в различни граждански инициативи със социална насоченост.

Владимир Митев е журналист международник. Работил е в списание „Тема“ между 2008 г. и 2015 г. Основател е на двуезичния румънско-български блог „Мостът на приятелството“. Негови статии и преводи са излизали в агенция БГНЕС, списанията A-specto, „Икономика“, блога на „Солидарна България“ и други. Публикувал е и в различни румънски медии. Докторант по иранска литература в Софийския университет. Поддържа на български, румънски, английски и други езици блога „Персийският мост на приятелството“.

Даниела Пенкова е завършила „Икономика на развитието“ във Флорентинския университет, „Публични финанси“ в Икономически университет - Варна, като понастоящем е докторант в Катедра „Обща икономическа теория“ в същия университет.

Мирена Филипова е журналист, политически PR, автор на документални филми. В последните години интересите ѝ са насочени към анализ на политическия живот, изборната система и кампанийната дейност в България. Координатор е на инициативата „Даспрем машината за неравенство“ и участник в други граждански инициативи. Работила като парламентарен сътрудник в няколко състава на Народното събрание. Член на Сдружение „Солидарна България“.

Филип Буров е завършил магистратура по съвременна история в Софийския университет. Има над десет години опит като журналист, специализиращ в сферите на международните отношения, конфликти и макроикономика. Работил е в медии като агенция „Фокус“, вестник „Пари“ и вестник „Капитал Daily“. Международен редактор е в сайта „Барикада“.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящата публикация е част от серия регулярни социално-икономически анализи, съсредоточени върху предизвикателствата пред обществата, произтичащи от ковид кризата в България и по света. С това изследване Фондация Фридрих Еберт и „Ба-

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

Програми и платформи – липсващите социално-икономически теми

България е рекордьор по неравенство в Европейския съюз, но в предизборните платформи на основните политически формации не могат да бъдат открити сериозни доказателства, че бъдещите законодатели разпознават проблема и ще се борят за неговото решаване.

Въпреки последователните и категорични констатации на Европейската комисия относно ограничените преразпределителни ефекти на българската данъчно-осигурителна система, политиците вероятно ще продължат да залагат на настоящия порочен модел.

Теми като насилието над жени, сигурността на работното място, правото на стачка, проблемите пред сдружаването, търговията с оръжия и други напълно отсъстват от програмите на партиите, които вероятно ще диктуват дневния ред.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>